

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ

В статті констатуються різні підходи щодо змістовного наповнення терміну «види договору» та йдеться про необхідність розмежувати: де види договору, а де їх характеристика. Автор доводить неприпустимість підміни категорій та пропонує на основі дихотомії власне бачення характеристики договорів у цивільному праві. Окрім того, вводиться додатковий, раніше не відомий науці цивільного права, критерій їх класифікації – за можливістю відновлення і запропоновано вирізняти відновлювальні договори та невідновлювальні договори.

Ключові слова: договір, види договорів, характеристика договорів.

Питання про види (систему) договорів вже тривалий час є дискусійним і неоднозначним у науці цивільного права. Легше назвати тих, хто не переймався цими питаннями, ніж вказати всіх представників школи договірного права. До їх плеяди можна віднести М. І. Брагінського, В. В. Вітряньського, О. С. Іоффе, О. О. Красавчикова, В. В. Луця, М. М. Сібільова, Є. О. Харитонова та інших.

Проблема пов'язана із нечіткістю наукових позицій і пересіканні різних за природою правових явищ, зокрема «види договорів» та «характеристика договорів». Це пов'язано зі складною їх структурою, значною кількістю різновидів та живучістю стереотипів. Якщо виходити з того, що саме цивільне право є системним, то системними є і його складові частини, у тім числі, й договори. Йдеться лише про ті критерії, які слід виділяти для систематизації договорів та визначення їх властивостей підходів (алгоритмів) до побудови змісту.

Мета роботи – внести ясність у співвідношення зазначених категорій та розкрити підходи до характеристики цивільно-правових договорів.

Об'єктом є система цивільно-правових договорів, що характеризується внутрішньою єдністю та диференціацією на основі типізації та правовою метою та властивості договорів залежно від різних критеріїв. Предметом стали положення актів чинного законодавства та доктрини договірного права.

Класифікацію цивільно-правових договорів проводять за загальною метою чи спрямуванням сфери правового регулювання (передача майна, виконання робіт, надання послуг, дося-

гнення корпоративного інтересу тощо), специфікою реалізації мети, правовим становищем сторін, приналежністю до певного типу, чи виду, тощо. Є класифікації за економічним чи за юридичним критеріями, або їх поєднанням. О. С. Іоффе на основі комбінованого підходу виділив дев'ять груп договірних зобов'язань [4, с.24–25]. М. Д. Єгоров у залежності від характеру переміщення матеріальних благ виділив договори про: реалізацію майна, надання майна у користування, про виконання робіт, перевезення, надання послуг, розрахунки і кредитування, страхування, сумісну діяльність, змішані зобов'язання [3, с. 420].

Заслуговує уваги багатоступенева класифікація М. І. Брагінського та В. В. Вітряньського, у якій договори об'єднуються у певні групи і на кожному наступному рівні відображають особливості попередніх. На першому рівні всі договори поділені на чотири групи за їх метою: 1) на передачу майна, 2) на виконання робіт, 3) з надання послуг, 4) на заснування різноманітних утворень. На другому рівні кожна з цих груп поділена на підрівні за притаманними їм критеріями та особливостями [2, с. 38–39]. М. М. Сібільов виділяє загальну та спеціальну класифікацію договорів [8, с. 87].

Професор В. В. Луць за правовою метою та порядком розташування договорів у новому ЦК України (формальний критерій) виділив такі групи договорів: про передачу майна у власність, повне господарське відання або оперативне управління (купівля-продаж, поставка, контракція, позика, міна, дарування, постачання енергетичних ресурсів тощо); про передачу майна у тимчасове користування

(майновий найом, оренда, побутовий підряд, безоплатне користування майном, лізинг тощо); про виконання робіт (побутовий підряд, підряд на капітальне будівництво, на виконання проектних та розвідувальних робіт, на виконання аудиторських робіт тощо); про передачу результатів творчої діяльності (авторські, ліцензійні договори, договори про передачу науково-технічної продукції тощо); про передачу послуг (перевезення, страхування, доручення, комісії, схов, про посередницькі послуги, довічне утримання, кредитний договір тощо); про спільну діяльність (установчий договір, угоди про науково-технічне співробітництво тощо) [5, с. 39–40].

Водночас, у більшості підручників до видів договорів відносить і їх характеристики за дихотомічною спрямованістю (односторонні, двохсторонні, майнові та організаційні, основні попередні, тощо [9, с. 228–234], одно- і двосторонні, відплатні та безоплатні, консенсуальні та реальні, на користь кредитора та третіх осіб, тощо [10, с. 610 – 614], односторонні та взаємні, відплатні та безвідплатні, на користь контрагентів і на користь третіх осіб, основні та попередні, взаємопогоджені та приєднання, поіменовані і непоіменовані тощо [11, с. 260 – 263]. Очевидно, що і у першому, і у другому випадку йдеться про види договору, що неприпустимо, навіть якщо позиції щодо найменувань видів можуть різнитися.

Структура Розділу II гл. 52–53 ЦК та розділу III ЦК України надає підстави для поділу всіх договорів на дві класифікаційні групи: характеристичні (відображають загальні властивості договору та функціональні (відображають мету та механізм договору). Перші характеризують властивості договорів як видів зобов'язань, які можуть співпадати в межах їх певного типу та виду. Вони є загальним алгоритмом встановлення договірних відносин (волюнтарний і авторитарний), побудови відносин між сторонами, застосування гарантій для його сторін.

Однозначно, що вид договору та його характеристика – різні правові категорії. До характеристики договору відносяться такі його ознаки, які можуть бути притаманні різним видам договорів і здебільше побудовані на дихотомічному підході. Визнано, що вони поділяються на дві підгрупи.

Перші характеризують договір як зобов'язання та правочин. За співвідношенням

прав і обов'язків сторін виділяють договори:

– односторонні, які породжують в однієї сторони тільки права, а в іншої – тільки обов'язки (наприклад, договори позики, поручки);

– взаємні, зокрема двосторонні та багатосторонні, за яким кожна із сторін набуває взаємні суб'єктивні права й юридичні обов'язки стосовно іншої сторони (договори купівлі-продажі, оренди, збереження, підряду й ін.). Двохсторонні договори йменуються синалагматичними. Багатосторонніми є такі договори, у яких сторони пов'язані взаємними суб'єктивними правами та юридичними обов'язками (договір про спільну діяльність (ст. 1130 ЦК України)). В них правове становище сторін є рівним – всі мають однакові суб'єктивні права та несуть однакові юридичні обов'язки.

У залежності від економічного критерію виділяють договори:

– оплатні, за якими надання однієї сторони зумовлює зустрічне майнове надання від іншої сторони. Такі договори є міновими, у яких обсяг юридичних обов'язків і розмір отримуваної взаємної вигоди (користі) є конкретним і визначеним. Ціна є зазвичай економічно обґрунтованою за співвідношеннями: якість та ціна чи пропозиція та попит. Оплатними є підприємницькі договори, що пов'язано із особливостями оподаткування. Виключенням є договір пожертви;

– безоплатні, за якими надання проводиться тільки однією стороною без одержання зустрічного майнового надання від іншої сторони (договір дарування, безоплатного користування майном).

Деякі договори одночасно можуть бути як відоплатними, так і безоплатними (договір доручення, збереження). Але всі підприємницькі договори як господарські операції є оплатними, де сплачена за ними сума є базою для оподаткування.

В залежності від моменту виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у сторін виділяються договори:

– консенсуальні¹, для укладення яких достатньо лише домовленості сторін. Суб'єктивні права й юридичні обов'язки за таким договором виникають з факту та моменту досягнення домовленості (купівля-продаж, майновий найом, підряд і ін.) та його юридич-

¹ На наш погляд, з урахуванням словотворень краще було – консенсусні, тобто засновані на консенсусі.

ного оформлення. Консенсуальні договори залежності від строку їх дії бувають: короткострокові – строком до одного року; річні – строком один рік; середньострокові строком понад один рік і до 5 років; довготривалі – строком більше 5 років. Це має значення для господарських чи підприємницьких договорів;

– реальні, за якими суб'єктивні права й юридичні обов'язки виникають тільки з виконанням юридичного обов'язку (моменту передачі речі). З огляду на ст. 251 ЦК України, вони можуть йменуватися терміновими (моментами).

За рівнем урегульованості виділені поійменовані та непоійменовані договори:

– поійменованими є договори, які передбачені в актах цивільного законодавства: ЦК України, іншими кодифікованими актами, поточними законами, підзаконними актами.

– непоійменовані договори (*contractus innominati*) створені волевиявленням їх сторін. Їх юридична природа неоднозначна, зокрема договорів на використання праці спецконтингенту відповідно до яких виконавець надає у розпорядження замовника робочу силу із числа спецконтингенту для виконання господарських робіт на об'єктах замовника, а замовник забезпечує зайнятість наданої робочої сили та сплачує виконавця плату. За рівнем урегульованості можна видалити не поійменовані договори, які: а) взагалі не вказані актами цивільного законодавства; б) лише згадані актами цивільного та іншого законодавства; в) для яких вказані, але не розкриті умови (зміст) таких договорів. Для таких договорів характерна аналогія закону: а) взагалі загальних положень про договір; б) найближчого за видом та типом договорів.

Друга група ознак характеризує договір як власне договір з позиції загальних його властивостей та правових конструкцій. Тут уже використано критерії, які є елементом механізму договірної регулювання.

За предметом договору чи за змістом врегульованої договором діяльності виділені речові та зобов'язальні договори. Предметом речових договорів є певна річ. Вони ще йменуються майновими. Предметом зобов'язальних договорів є певні дії чи бездіяльність їх сторони чи сторін. Різновидом таких договорів є організаційні, наприклад про розподіл обов'язків у сім'ї, договір на організацію перевезень. Останнім часом обґрунтовується можливість

договорів щодо особистих немайнових прав.

Можливі речово-зобов'язальні договори: за договором підряду предметом є створена, відновлена (відремонтована) річ та дії підрядника.

За моментом виникнення зобов'язання договори є:

– основні, які породжують суб'єктивні права та юридичні обов'язки сторін і вони слідуєть із попередніх договорів. Основний договір може бути продовжений (продлонгований);

– попередні чи форвардні.

За 637 ЦК попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Попередній договір у письмовій формі. Сторона, яка необґрунтовано ухиляється від укладення договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства. Встановлене попереднім договором зобов'язання припиняється, якщо основний договір не укладений протягом строку (у термін), встановленого попереднім договором, або якщо жодна із сторін не направить другій стороні пропозицію про його укладення.

Виділено «форвардний контракт» – стандартний документ, який засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час укладення такого форвардного контракту. Тож мова йде про форму такого контракту та його правові наслідки.

На практиці широко використовуються протоколи про наміри, які є передумовою укладення основних договорів, але не мають обов'язкового характеру. В ч. 4 ст. 637 ЦК визначено, що договір про наміри (протокол про наміри тощо), якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не є попереднім договором. Протоколи про наміри можна поділити на дві підгрупи: констатуючі загальні умови та намір майбутнього співробітництва та які прирівняні до попередніх договорів.

Близькими за призначенням є організаційні договори, які широко використовуються для упорядкування зобов'язань з перевезень і є пере-

думовами для укладення основних договорів;

— додаткові, які уточнюють умови основного або пролонгують його. Вони залежать від основних договорів та слідує їх юридичній долі.

За того, на чю користь укладено договір виділяються:

— договори на користь його сторін, за якими право вимагати виконання його належить тільки їхнім сторонам;

— договори на користь третьої особи, за якими право вимоги належить третій стороні. Відповідно ст. 638 ЦК України договором на користь третьої особи є такий, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі. За ним виконання на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із суті договору.

Третя особа теж вправі прийняти виконання чи відмовитися від нього. Такий договір інколи може містити так звані «троянчики» – умови, які при нібито, на перший погляд, вигоді для третьої сторони у подальшому можуть призвести до її майнової кабали. Частиною 3 ст. 638 ЦК встановлено, що з моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом, сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо третя особа відмовилася від права, наданого їй на підставі договору, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, може сама скористатися цим правом, якщо інше не впливає із суті договору.

Залежно від мотивування до укладення договору виділено:

— Вільні (волонтарні) договори, укладення яких залежить від домовленості його сторін та їх волевиявлення. Для цих договорів не застосовуються примус до укладення договору;

— обов'язкові (легітарні) договори, укладення яких обов'язкове для однієї чи обох сторін у силу приписів законодавства. Так, видача ордеру на житлове приміщення соціального фонду зобов'язує власника житла у встановлений строк та формі укласти договір соціального житлового найму з тим, кому був виданий ордер.

Серед цих договорів особливе значення

мають публічні договори (ст. 633 ЦК України). Публічним є договір, в якому одна сторона – підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). За ЦК України 12 договорів віднесені до публічних.

Умови публічного договору є однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги. Підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим чи відмовитися від укладення договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необгрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору, він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою.

Актами цивільного законодавства можуть бути встановлені правила, обов'язкові для сторін при укладенні і виконанні публічного договору¹. Умови публічного договору, які суперечать частині другій ст. 633 та правилам, обов'язковим для сторін при укладенні і виконанні публічного договору, є нікчемними.

Через публічну оферту (рекламу) властивості публічності можна надати й іншим договорам, що надає підставу для виділення різновидів публічних договорів: нормативно визначений, рекламно визначений, визначений іншим чином (наприклад судом для спонукання монополістів до укладення договору через суд).

Залежності від специфіки участі сторін в узгодженні умов розрізняють договори:

— взаємопогоджувані, в яких його умови встановлені виключно сторонами;

¹ За ЦК України публічними це такі види договорів: роздрібної купівлі-продажу (п. 1 ст.633, п.2 ст.698 ЦК України); постачання тепловою енергією через приєднану мережу (п.1 ст.714 ЦК України); прокату (п.3 ст.787 ЦК України); побутового під'яду (п.2 ст.865 ЦК України); про надання послуг зв'язку (п. 1 ст.633 ЦК України); про надання медичних послуг (п. 1 ст.633 ЦК України); про надання готельного обслуговування (п.1 ст.633 ЦК України); перевезення транспортом загального користування (п.1 ст.633, п.2. ст.915 ЦК України); банківського вкладу (депозиту), в якому вкладником є фізична особа (п.1 ст.633, п.2 ст.1058 ЦК України); зберігання в ломбарді речей, що належать громадянину (п.3 ст.936 ЦК України); зберігання речей в камерах схову транспортних організацій (п.3 ст.936 ЦК України).

— про приєднання, умови яких встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах і які укладаються шляхом приєднання до запропонованого договору в цілому. Бородовський С.О. справедливо вважає, що цей договір є формою укладення договору, а не видом договору [1, с.4]

У такому договорі повинні бути дотримані певні умови: 1) не можна позбавляти сторону прав, які надаються за договором даного вигляду; 2) не повинен виключати або обмежувати відповідальність іншої сторони за порушення зобов'язання; 3) не повинен містити явно обтяжливі (кабальні) умови для сторони, що приєдналася, які б вона не прийняла б, якщо була б можливість брати участь у формуванні умов договору (ч.2 ст. 634 ЦК України).

Договір приєднання може бути змінений або розірваний на вимогу сторони, яка приєдналася, якщо вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася. Сторона, яка приєдналася, має довести, що вона, виходячи зі своїх інтересів, не прийняла б цих умов за наявності у неї можливості брати участь у визначенні умов договору.

Якщо вимога про зміну або розірвання договору пред'явлена стороною, яка приєдналася до нього у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності, сторона, що надала договір для приєднання, може відмовити у задоволенні цих вимог, якщо доведе, що сторона, яка приєдналася, знала або могла знати, на яких умовах вона приєдналася до договору.

Договори приєднання використовуються у сфері перевезення, страхування, побутового підряду і т.д.

Крім того, є особлива група таких договорів, де є частина владних приписів, яких повинна притримуватися особа при споживанні товару за таким договором. Це стосується договорів на надання освітянських послуг, де споживач послуг підкорений низці владних вимог, стандартів та правил; на медичне обслуговування, де споживач послуги повинен чітко слідувати вимогам режиму лікування та приписам лікуючого лікаря; на відвідування музеїв, театрів, шоу, де слід дотримуватися встановлених правил поведінки і не створювати загрози експонатам та загрози іншим споживачам таких же послуг.

Особливим різновидом такого договору є

споживчий договір, який передбачений ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» [7]. Він прояв вимог Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 9 квітня 1985 р. №39/248 «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів», у якій проголошено, що права споживачів – невід'ємна складова прав людини і де за допомогою імперативних норм досягається посилений захист прав споживачів у контрактних зобов'язаннях, зокрема через створення Європейського споживчого контрактного права (European Consumer Contract Law).

Залежно обсягу регулювання та його галузевого спрямування розрізняють змішані та комплексні договори:

— змішаними є договори, у яких містяться елементи різних договорів і до них застосовуються правила про договори, елементи яких в них є, наприклад договір про передачу майна на збереження з наданням зберігачу права безоплатного користування майном;

— комплексними є договори, які врегульовані різними галузями законодавства, наприклад, цивільним та господарським. Деякі договори одночасно можуть бути змішаними і комплексними.

Цікаво, що на підставі сфери правового регулювання виділено договори цивільні та їх різновид – господарські, а в їх рамках – підприємницькі. У подальшому вони конкретизуються: інвестиційні, засновницькі, транспортні, банківські, Широко відомі сімейні договори, житлові договори, договори у сфері інтелектуальної власності. Очевидно, що у таких договорах різні напрямки їх регулювання, законодавство, що виключає чи суттєво ускладнює можливість їх систематизації.

В літературі виділені інтегровані та конгломеровані договори [6, с.5]:

— конгломерованими є такі, якщо в одному документі оформляються два та більше різних договорів з механічним поєднанням різнорідних частин;

— інтегрованими є такі, у яких є єдиний комплексний об'єкт, елементи якого містять ознаки приналежності до декількох різних договірних зобов'язань (наприклад договір на оздоровлення, який охоплює собою забезпечення житлом, харчуванням (інколи спеціальним – дієтичним), лікування, надання послуг з розваг (відпочинок, туризм, краєзнавство, зустрічі з цікавими людьми, спортивні тощо).

За наслідками припинення договорів слід розрізняти відновлювальні договори та невідновлювальні. До перших варто віднести такі договори, після припинення яких ще певний час (в межах гарантійних строків, строків позовної давності, домовленості сторін тощо) зберігається ймовірність поновлення таких договорів взагалі чи у певній їх частині. Це забезпечує охорону прав їх сторін, зокрема прав слабкої сторони та можливість захисту порушених прав. Так приховані недоліки за договором будівельного підяду можуть себе проявити уже після припинення відносин між його сторонами, навіть поза гарантійними строками. Невідновлюваними є такі договори, у яких не передбачена можливість їх поновлення у майбутньому. Такий підхід надає додаткові можливості щодо знань властивостей договору, його посилить та надасть, надіємся, імпульс для подальших досліджень.

На підставі наведеного слід чітко розмежувати: де види договорів, як складова їх систематики за критерієм досягнення певної мети, що передбачено ЦК України та більшість цивільних кодексів України, а де характеристика договорів – певний алгоритм встановлення відносин між його учасниками та їх можливості відновлення, а також визначення змісту договорів. Це має практичне значення, зокрема: 1) у нормотворчій діяльності для виділення в ЦК України підрозділу про характеристика договору; 2) у правозастосуванні де внесе лад і чіткість у термінологію та ведення реєстрів договорів; 3) у вишкіл правників та зокрема фахівців за спеціалізацією договірне регулювання.

Література

1. *Бородовський С. О.* Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: автореф. дис. на здоб. нгаук. ступеня канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.03 «Цивільне право і цивільних процес; сімейне пра-

во; міжнародне приватне право» / С.О. Бородовський. – Х. : 2005. – 20 с.

2. *Брагинский М. И.* Договорное право. Книга первая: Общие положения. Изд. 2-е, испр. / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2000. – 848 с.

3. *Гражданское право: учебник* / Н.Д. Егоров, И.В. Елисеєв, А.А. Иванов, и др.; Ю.К. Толстой, А.П.Сергеев (ред). – СПб. : ТЕ-ИС, 1996. – Ч.1. – 620 с.

4. *Иоффе О. С.* Обязательственное право / О.С. Иоффе. – М. : Юрид. лит. 1975. – 880 с.

5. *Луць В. В.* Контракты у підприємницькій діяльності: навч. посібник. – К., Юрінком Інтер, 1999. – 560 с.

6. *Ойгензихт В. А.* Нетипичные договоры в советском гражданском праве: Учебн. пособие / В. А Ойгензихт. – Душанбе, 1984. – 128 с.

7. *Про захист прав споживачів: Закон України в редакції Закону № 3682-ХІІ від 15.12.93 р.* // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 30. – Ст.379.

8. *Цивільне право України: Підручник.* У 2 т. / Борисова В.І (кер. авт. кол), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. –К., Юрінком Інтер, 2004. – Т.2. – 440с.

9. *Цивільне право України. Особлива частина : підручник* / за ред.. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-те вид. перероб і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

10. *Цивільне право України. Загальна частина : Підручник* / В.С. Фазикош, С. Б. Булеца, Р. Б. Олійник та ін.; за ред. С.Б. Булеци. –К. : Знання, 2010. – 631 с.

11. *Цивільне право України : навч. посіб.* / Ю. В. Білоусов, В. А. Ватрас, С. Д. Гринько та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука. –К. : Правова єдність, 2009. – 536 с.

Р. Б. Шишка

Характеристика договорів

В статті констатуються різні підходи стосовно змістового наповнення терміна «види договору», а також йде мова про необхідність розмежування: де види договорів, а де їх характеристика. Автор обґрунтовує недопустимість зміни категорій і пропонує власне бачення характеристики договорів в цивільному праві на основі дихотомії. Крім того, вводиться додатковий, раніше не відомий науці цивільного права, критерій їх класифікації – по можливості їх відновлення, також пропонується виділяти відновлювані та невідновлювані договори.

Шшика Р.Б.

Ключевые слова: договор, виды договоров, характеристика договоров

R. Shyshka

Characteristic of the contracts

The article deals with different approaches to the content of the term «types of agreement». Also the author notices the necessity to delimit such concepts: where are the types of agreement, and where their descriptions are. The author proves the inadmissibility of substitution of the categories and offers his own vision of the characteristics of contracts in civil law based on the dichotomy. It is also introduces an additional, previously unknown to the science of civil law, criterion for contracts' classification – capacity to renew, also proposes to allocate renewable and nonrenewable contracts.

Keywords: agreement, types of agreements, description of agreements